

Gozdarstvo v času in prostoru

viharniki visokogorja Krete

Dr. Lado KUTNAR,
Gozdarski inštitut Slovenije, Ljubljana

1 UVOD

Otok Kreta se poleg izjemne zgodovine, ki jo lahko v zelo različni obliki srečamo na vsakem koraku, ponaša tudi z izjemno bogatim sredozemskim rastjem in rastlinstvom, med katerima so tudi številne endemične vrste. Le malo je območij na svetu, kjer je človek tako dolgo in tako intenzivno posegal v naravo, v prvobitne gozdove, kot je na grškem otoku Kreta. Ko se ozremo v daljno zgodovino, v razcvet zgodnjih, visoko razvitih civilizacij omenjenega območja, nas lahko preseneča le, da kljub večtisočletnemu trajanju človekovih pritiskov še vedno najdemo nekaj otočkov ohranjene, izjemno zanimive narave.

2 KRAŠKO POLJE OMALOS

Ko v zadnjih majskih dneh sonce že močno pripeka na obalah Krete, se na visokih gorah v osrčju otoka

še vedno talijo zadnje zaplate snega. Po vsega 10 kilometrih vzpona iz severozahodne strani otoka prispemo na zanimivo kraško polje Omalos. Ta gorska planota, velikosti približno 3 kilometre v širino in toliko tudi v dolžino, leži na dobrih 1000 metrih nadmorske višine, je drugo največje polje na Kreti; za planoto Lassithi na vzhodni strani otoka. Omalos je obkrožen z vrhovi od 1450 do 1650 metrov nadmorske višine na severnem, vzhodnem in zahodni robu ter s precej višjimi vrhovi gorovja Lefka Ori (Bele gore) na jugu, ki segajo vse do 2100 metrov nadmorske višine. V preteklosti je bila planota obdelana zaradi ugodnih razmer, o čemer pričajo različni vzorci rabe: dolga trakasta polja na vzhodu, pravokotna polja na zahodu ter terase na obrobju. Kmetijska obdelava je večinoma opuščena, zato na planoti in njenem obrobju intenzivno pasejo predvsem drobnico.

Na nadmorskih višinah od približno 1100 do 1400 metrov v jugovzhodnem kotu planote se med pretežno grmičastim rastjem (npr. sliki 2 in 3) pojavlja znamenita drevesna vrsta otoka Krete - zelkova (sliki 4 in 5). Zelkova (*Zelkova*

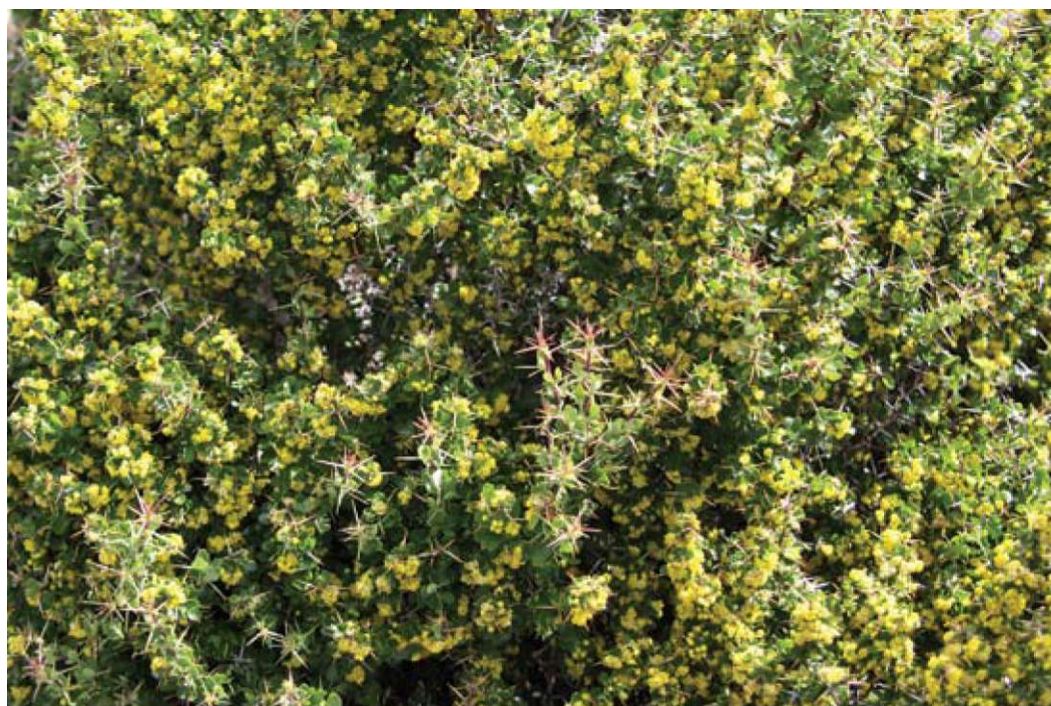

Slika 1: Pogled na polje Omalos z južne strani (foto: L. Kutnar)

Gozdarstvo v času in prostoru

Slika 2: Trnati mleček *Euphorbia acanthothamos* se pojavlja v obliki manjših, pravilno zaobljenih grmov (foto: L. Kutnar).

Slika 3: češmin *Berberis cretica* je precej pogosta vrsta visokogorja Krete (foto: L. Kutnar).

Gozdarstvo v času in prostoru

Slika 4: Sestoj zelo razvejanih dreves zelkove (*Zelkova abelicea*) (foto: L. Kutnar)

Slika 5: Listi zelkove – endemične vrste Krete (foto: L. Kutnar)

abelicea) spada v družino brestovk (*Ulmaceae*) in zraste le nekako do 5 metrov v višino. Je endemična vrsta otoka Krete in ena od ogroženih vrst (IUCN), ki ji zaradi urbanizacije grozi predvsem izguba primernih habitatov. Poleg tega je ta vrsta ogrožena tudi zaradi intenzivne paše in pogostih gozdnih požarov. Vendar pa so novejša terenska raziskava pokazale, da je vrsta razmeroma stabilna, saj kot kaže, se je celo nekoliko povečala njena abundanca.

Na podobnih rastiščih najdemo tudi zanimivo vrsto javorja (slika 6), ki na prvi pogled nekoliko spominja na značilno vrsto našega submediteranskega območja - trokrpi javor (*Acer monspessulanum*). Vrsta javorja, ki raste na Kreti *Acer sempervirens*, je - za razliko od našega trikrpega javorja - zimzelen. Vednozeleni javor (*Acer sempervirens*) je po habitusu tudi precej

nižji od trikrpega javorja, saj večinoma zraste le do 5 metrov v višino. Pogosto ga najdemo v bolj razvejani, grmasti obliki, izjemoma pa se pojavlja tudi kot nizko drevo (slika 7).

3 PROTI VRHOVOM KRETE

Približno 2 km južno od polja Omalos se poti razcepijo: ena vodi proti najvišjim vrhovom gorovja Lefka Ori, druga vodi ob njihovem vznožju v znamenito sotesko Samaria. Po nekaterih podatkih je soteska Samaria z dolžino okoli 13 kilometrov najdaljša soteska v Evropi in najožja na celotnem svetu. Zaradi geomorfoloških pa tudi pestrosti rastlinskih in živalskih vrst je bila soteska že leta 1962 razglašena za narodni park.

Če nas pot zanese na streho Krete, v visokogorje Belih gora (Lefka Ori), se srečamo s številnimi

Slika 6: Drevo vednozelenega javorja (*Acer sempervirens*) (foto: L. Kutnar)

Slika 7: Usti in plodovi vednozelenega javorja (*Acer sempervirens*) (foto: L. Kutnar)

Gozdarstvo v času in prostoru

Slika 8:
Zanimiv
habitus
viharnikov
vednozelenih
cipres
(*Cupressus
sempervirens*)
(foto:
L. Kutnar)

Slika 9: Debla
starodavnih
cipres
ustvarjajo
nenavadne
skulpture
na pobočjih
gorovja Lefka
(foto:
L. Kutnar).

živopisanimi gorskimi cvetlicami. Čeprav so višje rastoče grmovne in drevesne vrste vse bolj redke, saj poleg posameznih dreves vednozelenega javorja najdemo le zelo razvejane viharnike vednozelenih cipres (*Cupressus sempervirens*) (sliki 8 in 9) in rdečeflodnega brina (*Juniperus oxycedrus*), so te toliko bolj zanimive in slikovite. Redki gozdiči ali celoten prostor s posameznimi drevesi skrivenčeni, razvejanih in plazečih vednozelenih cipres v

visokogorju Krete so pomembna naravovarstvene kategorija, saj jih uvrščamo v poseben evropski habitatni tip (oznaka 9290, Gozdovi z vrstami rodu *Cupressus* (*Acero-Cupression*)). Na vrhovih Lefka Ori, kri se pnejo v višine več kot 2000 metrov, se v hladnih vrtačah z zaplatami zadnjega snega v poznih pomladanskih dneh razraščajo posamezne blazinice alpinske vegetacije.